

Полторак А. С., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0002-9752-9431

e-mail: poltorak@mnau.edu.ua

Управління ризиками фінансової безпеки України у глобальному середовищі нестабільності

Анотація. У статті досліджено теоретико-методичні засади та практичні підходи до управління ризиками фінансової безпеки України в умовах глобальної нестабільності. Обґрунтовано необхідність формування адаптивної системи управління, яка поєднує моніторинг, оцінювання, прогнозування та координацію дій основних стейкхолдерів. На основі аналітичних матеріалів Національного інституту стратегічних досліджень, звітів Національного банку України, Міністерства економіки, Державної податкової служби здійснено ідентифікацію ключових ризиків фінансової безпеки, серед яких: надмірний дефіцит бюджету, боргові загрози, інституційна недовіра до фіскальних органів, зниження стійкості пенсійної системи та погіршення якості банківських активів. Запропоновано інтегровану типологію ризиків фінансової безпеки, що враховує їхній вплив на стейкхолдерів різних рівнів – органи державного управління, місцеве самоврядування, бізнес і міжнародні організації. Встановлено, що фіскальна стійкість держави значною мірою залежить від ефективності адміністрування доходів, прозорості пріоритетів державних видатків і здатності держави зменшувати боргову залежність. Обґрунтовано, що модернізація системи управління фінансовою безпекою має спиратися на принципи ризик-орієнтованості та стратегічної довіри між державою, бізнесом і громадянами, що дозволить сформувати ефективну модель фінансової стабільності та стійкого розвитку України.

Ключові слова: управління фінансовою безпекою; фінансова безпека; управління ризиками; глобальна нестабільність; фіскальна стійкість; боргова безпека; післявоєнне відновлення; інтегративні можливості економіки.

Poltorak Anastasiia, Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Management, Business and Administration, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Management of Financial Security Risks of Ukraine in the Global Environment of Instability

Abstract. Introduction. Ukraine faces a high level of threats to financial security in the current conditions of global instability, which is a key component of the state's economic resilience. The influence of internal factors, such as declining economic activity, budget deficits, and institutional weakness, as well as external challenges, including geopolitical instability, disrupted supply chains, and global financial shocks, necessitates improving financial security risk management systems. Managing financial security risks has become particularly important in Ukraine in the context of the ongoing war, post-war recovery, and adaptation to global challenges.

Purpose. This article aims to establish the theoretical and methodological basis for managing Ukraine's financial security risks in an unstable global environment. This study is based on analytical materials from the National Institute for Strategic Studies, the National Bank of Ukraine, the Ministry of Economy, the State Tax Service, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the National Agency for the Prevention of Corruption, and other official sources. These materials were used to summarize, evaluate, and compare the effectiveness indicators of financial security risk management across key stakeholder groups.

Results. By 2025, Ukraine's financial security system will operate under conditions that require the simultaneous fulfillment of defense and security needs, economic growth stimulation, and social stability maintenance. The main financial security risks are an excessive state budget deficit, a deteriorating pension system, a loss of fiscal capacity, underfunding of important social expenditures, distrust of the tax and customs authorities, growing public debt, a decline in the quality of banks' credit portfolios, and a reduction in institutional capacity in the banking sector. According to an analytical report by the National Institute for Strategic Studies, risk management effectiveness among different stakeholder groups ranges from 1.9 to 3.4 points on a five-point scale, indicating the system's partial efficiency. The highest levels of effectiveness are associated with risks managed through international support, while institutional risks are the most vulnerable.

Conclusions. Managing Ukraine's financial security in an unstable global environment requires synchronizing fiscal, debt, monetary, and structural policies; strengthening the institutional capacity of public administration bodies; developing local financial institutions; and forming multilevel stakeholder interaction mechanisms. Essential prerequisites for enhancing the effectiveness of financial security risk management in the context of war, global crisis, and post-war recovery include strengthening fiscal discipline, improving debt risk management, increasing trust in fiscal institutions, boosting investment activity, and integrating Ukraine into the European financial space.

Keywords: financial security management, financial security, risk management, global instability, fiscal resilience, debt security, post-war recovery, integrative potential of the economy.

JEL Classification: E62, F52, G28, H12, H63.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної нестабільності для України характерним є високий рівень загроз у сфері фінансової безпеки, яка є важливою складовою економічної стійкості держави [11]. Наявна ситуація характеризується одночасною дією внутрішніх чинників (падіння економічної активності, дефіцит бюджету, інституційна слабкість) і зовнішніх викликів (геополітична нестабільність, порушені ланцюги постачання, глобальні фінансові шоки) [19]. У цьому контексті проблема управління ризиками фінансової безпеки України набуває особливої важливості. З одного боку, фінансова безпека є базовим елементом національної безпеки, здатним визначати спроможність держави протистояти кризам та забезпечувати соціально-економічну стійкість своєї системи [12], а з іншого – сучасні геоекономічні збурення та повоєнні реалії вимагають нового підходу: не просто охорони чинного стану, а трансформації системи управління ризиками, її адаптації до нових умов, включно з моніторингом, проактивним аналізом, побудовою радару «точок уразливості» [11].

Ключовою перешкодою стає недостатньо розвинена методологічна база, яка дозволяє оперативно і в системному порядку виявляти, вимірювати та управляти ризиками фінансової безпеки на рівнях держави, регіонів та територіальних громад. У наукових публікаціях існує значна кількість досліджень фінансової безпеки в умовах війни, проте бракує гнучких моделей моніторингу трансформованих ризиків (зокрема під впливом глобальних шоків) та практично орієнтованих алгоритмів управління [19].

У цих умовах проблема виокремлення, ефективного моніторингу та відповідного управління ризиками фінансової безпеки України у глобальному середовищі нестабільності є важливою та відповідає потребам суспільства, враховуючи зміщення пріоритетів до післявоєнного відновлення, стратегічної інтеграції з ЄС та адаптації до нових фінансових викликів. Невирішеність цієї проблеми підкреслює потребу у теоретико-методологічному обґрунтуванні підходів, створенні моніторингового механізму, оновленні індикаторів та алгоритмів управління – відповідно до концепції повоєнного моніторингу та відновлення фінансово-економічної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансово-економічної безпеки та державного ризик-менеджменту активно розвивається у двох взаємопов'язаних напрямках: побудова моделей і моніторингових індикаторів фінансової безпеки та адаптивні підходи до управління ризиками у середовищі глобальної турбулентності.

Колектив авторів у складі М. Криштанович, Р. Шуляр, М. Світлик, О. Зоря та Н. Фатюха запропонували модель підвищення ефективності

системи гарантування економічної безпеки банківської установи [5], що є важливою складовою фінансової безпеки в цілому [15]. У статті М. Куницької-Іляш представлено удосконалену методику моніторингу фінансової безпеки сільського господарства з метою формування базису щодо вироблення якісних управлінських рішень, спрямованих на посилення важливих параметрів безпеки цієї галузі і впливу цих процесів на зміцнення галузі, реалізацію наявного потенціалу для розвитку сільських територій і покращення якості життя сільського населення [6].

В українському контексті колективом авторів у складі А. Полторака, Н. Потриваєвої, В. Кузьоми, Ю. Волосюка та Н. Бобровської запропоновано доктринальну модель управління фінансовою безпекою держави з операціоналізованими індикаторами й прогнозуванням інтегрального рівня безпеки [8].

Паралельно дослідження в публічних фінансах, проведені А. Старостіною, В. Кравченко та В. Лищук, окреслили методичні рамки впровадження ризик-менеджменту у сфері державного управління економікою та виявили інституційні «вузькі місця» [9]. У період воєнного стану в Україні з'являються моделі, що кількісно пов'язують рівень фінансової безпеки з макрореакторами – борговим навантаженням, курсом, часткою непрацюючих кредитів, міжнародними резервами; результати Ф. Журавки, С. Чорної, Ю. Петрушенка, С. Альвасяка, Т. Кубах, Є. Морданя та Дж. Сосс фіксують суттєву чутливість безпеки до шоків [10]. На методичному рівні важливим є розвиток інструментів прогнозування індексу фінансової безпеки на прикладі України, що підтверджує доцільність багатофакторних підходів і таксономічних інтегралів [4]. Ці результати задають підґрунтя для побудови системи моніторингу та раннього попередження в українських реаліях.

Міжнародна література зосереджується на стійкості країн, каналах шоків і ролі політик. Доведено, що в кризі 2008–2009 рр. низка ринків, що формуються, продемонстрували відносну резилієнтність завдяки можливості контрциклічної політики та поліпшеним макрополітичним рамкам [3]. Окремий напрям – зв'язок фінансової інклюзії зі стабільністю та ризиковістю банків: огляди й емпіричні дослідження останніх років показують неоднозначний, але керований вплив інклюзії на окремі ризикові виміри та системний ризик, що актуалізує потребу в координації макропруденційної політики (Ben Naceur, Candelon, Mugrabi; Damane) [1; 2]. Сукупно це обґрунтовує перехід від статичних «переліків загроз» до динамічних систем управління ризиками фінансової безпеки з урахуванням зовнішніх шоків, фінансової інклюзії та інституційної якості.

Водночас низка прогалин лишається відкритою. По-перше, у наявних дослідженнях України бракує

інтегрованих підходів, що одночасно поєднують моніторинговий контур (KPI, пороги, сигнали), модулі прогнозування та механізми політик-тригерів. По-друге, зв'язок між зовнішніми фінансовими умовами, внутрішніми макропруденційними інструментами і цільовим рівнем фінансової безпеки потребує крос-перевірки на високочастотних даних та панельних ідентифікаціях. По-третє, специфіка фінансової безпеки сучасності (боргові угоди, структура допомоги, ризики банківського сектору) вимагає адаптації міжнародних висновків до локальних інституційних обмежень. Саме ці аспекти й визначають наукову нішу статті.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних підходів до управління ризиками фінансової безпеки України у глобальному середовищі нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2025 році система забезпечення фінансової безпеки України функціонує в умовах необхідності одночасного забезпечення оборонно-безпекових потреб, стимулювання економічного зростання та підтримання соціальної стабільності. Таке поєднання цілей є надзвичайно складним для реалізації та вимагає створення адаптивної системи економічних партнерств, у якій головними критеріями виступають стратегічна довіра, безпекові гарантії та здатність мобілізувати критичні ресурси розвитку. З урахуванням вищевикладеного до переліку ключових ризиків фінансової безпеки України віднесено:

1. Ризик надмірного дефіциту державного бюджету, який відображає диспропорцію між доходами і видатками сектору загальнодержавного управління та посилює борговий тиск.

2. Ризик погіршення фінансової стійкості пенсійної системи, зумовлений демографічними дисбалансами, дефіцитом Пенсійного фонду та низькою дохідністю накопичувальних інструментів.

3. Ризик втрати фіскальної спроможності держави через зниження податкових і митних надходжень до державного та місцевих бюджетів, спричинене зменшенням економічної активності, тінізацією та руйнуванням логістичних ланцюгів.

4. Ризик недофінансування соціально важливих та інвестиційних видатків бюджету внаслідок обмеженості фінансових ресурсів держави і пріоритетного спрямування коштів на оборонні потреби.

5. Ризик інституційної недовіри до податкових і митних органів, який проявляється у зростанні рівня ухилення від оподаткування, падінні податкової дисципліни та зниженні ефективності адміністрування доходів.

6. Ризик нарощування державного боргу та зростання витрат на його обслуговування, що створює потенційні загрози борговій стійкості, кредитному

рейтингу та довгостроковій фінансовій незалежності держави.

7. Ризик погіршення якості кредитного портфеля банківських установ, який проявляється у різкому збільшенні частки непрацюючих кредитів (NPL) та зростанні фінансових втрат, що підриває стабільність банківської системи.

8. Ризик зниження інституційної спроможності банківського сектору, зумовлений скороченням ресурсної бази банків, падінням прибутковості, зменшенням капіталізації та зростанням потреби у рекапіталізації.

Цей перелік не є вичерпним, а лише фокусує увагу на ключових ризиках фінансової безпеки України.

Результати дослідження, узагальнені в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень [11], свідчать про наявність системної асиметрії в управлінні ризиками фінансової безпеки держави між різними групами стейкхолдерів. Так, середній рівень ефективності управління коливається у межах від 1,9 до 3,4 балів за п'ятибальною шкалою, що характеризує систему як частково ефективну, з наявністю структурних дисбалансів між секторами.

Інтегральні оцінки показують, що найвищі середні значення ефективності управління (3,0–3,4 бали) зафіксовано щодо ризиків, у яких активно залучені міжнародні організації та країни-донори, зокрема при управлінні ризиком надмірного дефіциту державного бюджету (3,4) та ризиком недофінансування соціально важливих видатків (3,2). Це відображає значну роль зовнішнього фінансового партнерства у стабілізації макроекономічного середовища України в умовах високих воєнних ризиків та глобальної нестабільності.

Водночас найнижчі показники ефективності (1,9–2,2 бали) спостерігаються за ризиками, що мають інституційну природу, а саме ризик інституційної недовіри до податкових і митних органів (1,9) та ризик погіршення фінансової стійкості пенсійної системи (2,1–2,9). Це свідчить про збереження низького рівня інституційної довіри до фіскальних органів та дефіцит системних реформ у сфері адміністрування доходів і соціального забезпечення. У розрізі груп стейкхолдерів, органи місцевого самоврядування демонструють відносно вищий рівень результативності в управлінні ризиками, пов'язаними з пенсійною стійкістю (2,9), банківською спроможністю (3,0) та якістю кредитного портфеля (2,8). Це пояснюється зростанням ролі місцевих бюджетів і комунальних фінансових інститутів у забезпеченні фінансової стабільності на територіальному рівні. Органи державного управління мають загалом нижчі оцінки, що вказує на неефективність горизонтальної координації між центральними фіскальними та фінансовими інституціями. Найнижчі результати — в управлінні ризиками боргової динаміки (2,1) та якості банківських активів (2,0), що корелює із висновками

НБУ про зростання частки непрацюючих кредитів і підвищення вартості запозичень.

Бізнес і приватний сектор демонструють відносну стабільність щодо оцінки показників ефективності (2,5–2,9 балів), особливо щодо ризиків банківської спроможності та якості кредитного портфеля. Це вказує на підвищену адаптивність підприємницького середовища до макрофінансових шоків, але також на обмеженість впливу приватного капіталу на системні фінансові ризики.

Так, найбільш контрольованими, на думку стейкхолдерів, є ризики, у яких бере участь міжнародна допомога або приватний сектор, тоді як ризики інституційного характеру залишаються критичними. Зокрема, низька ефективність управління ризиком недовіри до податкових органів (1,9–2,8) демонструє дефіцит управлінської культури та цифрової прозорості у сфері адміністрування доходів. Водночас середній рівень управління ризиком нарощування державного боргу (2,6–3,0) вказує на часткову результативність чинних

механізмів управління публічними фінансами, що залежать від зовнішнього фінансування.

Система управління ризиками фінансової безпеки України перебуває у фазі адаптаційного розвитку, де коефіцієнт ефективності залишається нижчим від оптимального порогу (3,5 бала) для більшості груп ризиків. Основними проблемними зонами виступають інституційна слабкість податкових органів, дисбаланс між централізованими і локальними фінансовими рішеннями, а також боргова залежність держави від зовнішніх джерел. Посилення ролі місцевих фінансових інститутів і формування механізмів багаторівневої взаємодії стейкхолдерів мають стати основою модернізації системи управління ризиками фінансової безпеки в умовах глобальної нестабільності та повоєнного відновлення економіки.

Узагальнимо інформацію щодо експертних оцінок ефективності управління ризиками фінансової безпеки за основними стейкхолдерами на рис. 1.

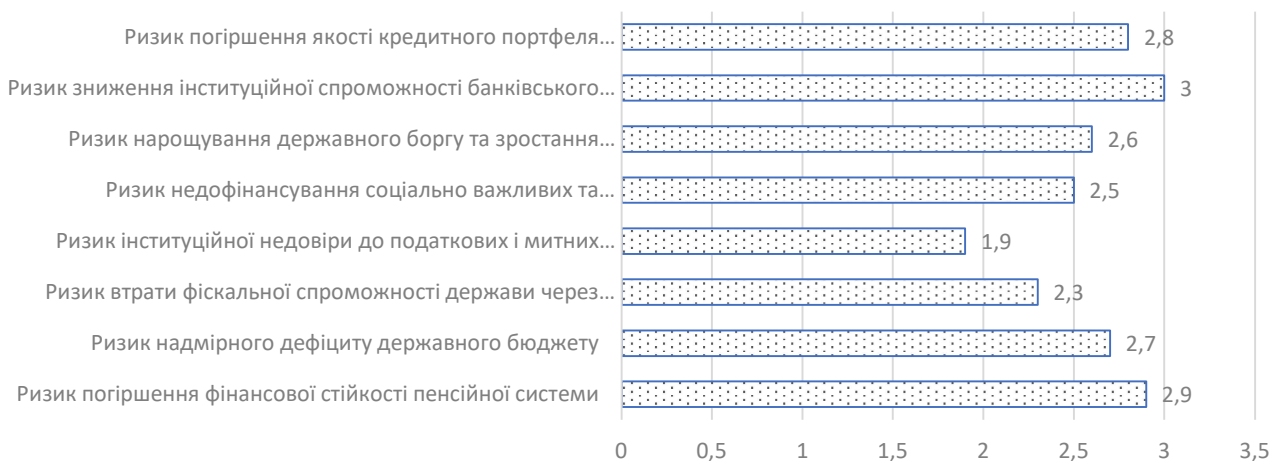

Рисунок 1 – Оцінка ефективності управління ризиками фінансової безпеки, 2025 р.

Джерело: узагальнено на основі [11] з типологією ризиків, згрупованих за секторальною ознакою

Дослідження ризиків фінансової безпеки України спирається на базовий сценарій розвитку, який відображає поточні тенденції та прогнози у 2025 році. Проте подальше загострення глобальної турбулентності, трансформація зовнішньополітичних пріоритетів здатні суттєво трансформувати карту ризиків фінансової безпеки. Попри це базовий сценарій залишається релевантним, адже ґрунтується на внутрішніх особливостях національної фінансової системи. Поточні виклики водночас створюють нові інтегративні можливості для поглиблення співпраці з ЄС і утримання ризиків на прийнятному рівні. Узагальнимо інформацію щодо основних ризиків фінансової безпеки України у глобальному середовищі нестабільності в табл. 1.

Зазначимо, що втрата та розмивання доходної бази бюджету мають змішану природу: екзогенний

компонент пов'язаний з руйнуванням виробничих і логістичних ланцюгів, релокацією бізнесу, міграцією платників і зниженням економічної активності під впливом безпекових шоків; ендегенний – із тінізацією, корупційними практиками та інституційними дисфункціями адміністрування [13; 17].

Стійкість фіскальної системи у середньостроковій перспективі залежить від здатності зменшити «розрив довіри» через правову визначеність процедур, скорочення дискреції при блокуванні податкових накладних, ефективність адміністративного та судового оскарження, а також від цифрової інтеграції сервісів, що мінімізують транзакційні витрати для сумлінних платників [18; 16].

Негативна динаміка співвідношення платників внесків та пенсіонерів унаслідок міграції та воєнних

втратах, поєднана з необхідністю регулярної індексації, посилює фінансовий тиск і підвищує вразливість до циклічних коливань [18]. Потенційне впровадження накопичувальної компоненти, попри довгострокові переваги для диверсифікації джерел пенсійних доходів, у короткій перспективі потребує бюджетної підтримки та ретельного проєктування перехідних механізмів.

Таблиця 1 Основні ризики фінансової безпеки України у глобальному середовищі нестабільності

Ризик фінансової безпеки	Характеристика прояву	Потенційні наслідки	Ключові індикатори моніторингу	Рівень впливу
Ризик погіршення фінансової стійкості пенсійної системи	Зростання дефіциту Пенсійного фонду, демографічні диспропорції, низький рівень накопичень у другому рівні пенсійного забезпечення	Посилення тиску на державний бюджет, ризики невиконання соціальних зобов'язань, зростання соціальної напруги	Дефіцит ПФУ до ВВП; частка пенсійних виплат у ВВП; коефіцієнт заміщення	Високий
Ризик надмірного дефіциту державного бюджету	Невідповідність між доходами і видатками сектору загальнодержавного управління	Нарощування боргу, зниження довіри інвесторів, зростання потреби у зовнішньому фінансуванні	Дефіцит бюджету (% ВВП); первинне сальдо; частка фінансування за рахунок зовнішніх джерел	Високий
Ризик втрати фінансової спроможності держави через зниження податкових і митних надходжень	Зменшення економічної активності, руйнування логістичних ланцюгів, тінізація економіки	Зниження фінансової спроможності держави, скорочення доходів місцевих бюджетів	Обсяг податкових і митних надходжень (% ВВП); динаміка ПДВ; митні надходження	Високий
Ризик інституційної недовіри до податкових і митних органів	Низький рівень податкової культури, корупційні ризики, недостатня прозорість адміністрування	Зростання ухилення від оподаткування, падіння податкової дисципліни, розширення тіньового сектору	Індекс довіри бізнесу; податковий розрив ПДВ; частка тіньової економіки	Середній
Ризик недофінансування соціально важливих та інвестиційних видатків бюджету	Обмеженість ресурсів, пріоритет оборонних і критичних видатків	Згорання капітальних інвестицій, відтермінування соціальних програм, зниження якості державних послуг	Частка капітальних видатків у структурі бюджету; недофінансування (% від плану)	Середній
Ризик нарощування державного боргу та зростання витрат на його обслуговування	Збільшення потреб у запозиченнях, зростання відсоткових ставок, скорочення пільгових кредитів	Ризики боргової нестійкості, зниження кредитного рейтингу, посилення боргової залежності	Державний борг (% ВВП); витрати на обслуговування боргу; середня ставка запозичень	Високий
Ризик зниження інституційної спроможності банківського сектору	Скорочення ресурсної бази банків, падіння прибутковості, низька капіталізація	Зниження кредитування реального сектору, ризики ліквідності, банкрутство окремих установ	ROE, ROA банків; норматив адекватності капіталу (H2); обсяг депозитів	Високий
Ризик погіршення якості кредитного портфеля банківських установ	Зростання частки непрацюючих кредитів (NPL), зниження якості застави	Втрати банків, зниження ліквідності, потенційна системна дестабілізація	Частка NPL (%); резерви під знецінення; покриття NPL резервами	Високий

Джерело: узагальнено з урахуванням даних [11] щодо рівня впливу ризиків

Банківський сектор, попри воєнні шоки, продемонстрував високу адаптивність, прибутковість і відновлення капіталізації, що створює локальний «якір стабільності». Водночас структура доходів із суттєвою роллю державних інструментів підвищує ризик витіснення приватного кредитування та

обмежує трансмісію грошово-кредитної політики у реальний сектор.

Основні загрози фінансовій безпеці України й надалі пов'язані з руйнівним впливом війни, що призводить до втрати виробничих потужностей, зниження господарської активності, дефіциту робочої

сили та макроекономічних дисбалансів. Невизначеність масштабів збитків і механізмів компенсації ускладнює планування відновлення та створює ризики довготривалої економічної нестабільності.

Згідно з оцінками Світового банку, Єврокомісії, уряду України та ООН (RDNA4), станом на кінець 2024 року потреби у відновленні становили близько 524 млрд дол. США, а пряма шкода – 176 млрд дол. США [11]. Найбільше постраждали житловий фонд, транспортна, енергетична та промислова інфраструктура, особливо в Донецькій, Луганській, Харківській, Київській, Чернігівській і Запорізькій областях. Відновлення економіки на даному етапі залишається нерівномірним і залежним від зовнішньої фінансової допомоги. ВВП залишається на 23–25 % нижчим за довоєнний рівень, а темпи зростання (2,9 %) не компенсують попередніх втрат [11].

Управління фінансовою безпекою за умов невизначеності потребує синхронізації фінансової, боргової, грошово-кредитної та структурної політик на основі сценарного планування й безперервного моніторингу нових шоків. Досягнення цілей оборони та соціальної стабільності має відбуватися не шляхом екстремізації фінансового навантаження або «проїдання» боргового простору, а через підвищення ефективності видатків, прозорість пріоритетів та проєктний підхід до відбудови, який генерує довготривалий мультиплікативний ефект. У цьому контексті критичними є інституційні реформи адміністрування доходів, судова ефективність і передбачуваність регуляторного середовища, що знижують трансакційні витрати для бізнесу й прискорюють релокацію інвестицій із «очікування» в реальні активи.

Ключовими напрямками мінімізації ризиків мають стати: розвиток високотехнологічного виробництва; інтеграція у європейські виробничі ланцюги; активізація інвестиційної діяльності; створення умов для повернення трудових ресурсів.

Фінансова безпека визначатиметься балансом між підтримкою макростабільності та зростанням соціально-оборонних видатків. Попри значну залежність від міжнародного фінансування, банківський сектор демонструє стійкість, однак проблемними залишаються пенсійна система, податкові механізми та низький рівень довіри бізнесу.

Висновки. У процесі обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних підходів до управління ризиками фінансової безпеки України у

глобальному середовищі нестабільності зроблено наступні висновки:

1. Проаналізовано, що сукупний профіль загроз фінансовій безпеці у 2025 році зберігається у середньо-високій зоні як за очікуваним впливом, так і за ймовірністю прояву, попри незначне зниження середніх експертних балів. Структурно домінують фінансові та боргові ризики, обумовлені поєднанням високих оборонних і соціальних потреб, обмеженою внутрішньою ресурсною базою, залежністю від офіційного зовнішнього фінансування та інституційними вузлами напруження у сфері адміністрування доходів. У політико-економічному вимірі ці ризики підсилюються низьким рівнем довіри бізнесу і громадян до податкових та митних органів, що ускладнює розбудову партнерської моделі взаємодії держави та платників податків у період воєнної економіки.

2. Фінансова траєкторія держави визначається балансом між збереженням макроекономічної стабільності та неперервністю фінансування критичних видатків. На даний момент дефіцит бюджету закріпився на підвищеному рівні, а його покриття залежить насамперед від ритмічності надходжень міжнародної допомоги та спроможності підтримувати внутрішні запозичення без різкого зростання вартості обслуговування. Боргове навантаження посилюється валютними ризиками та чутливістю до змін глобальних ставок, що зумовлює підвищені вимоги до координації боргової та курсової політик.

3. Помірне зниження експертних оцінок частини загроз не змінює загального характеру ризик-профілю фінансової безпеки: вузловими залишаються дефіцит бюджету, боргові параметри та довіра до фінансових інституцій. Банківський сектор наразі є відносно стійким, але його внесок у відновлення визначатиметься здатністю розширювати кредитування реального сектору за підтримки державних і міжнародних інструментів розподілу ризиків.

Отже, у 2025 році процес управління ризиками фінансової безпеки України має поєднувати подвійне завдання – зберегти необхідний рівень фінансової безпеки та закласти основу для довгострокового розвитку в умовах можливої редукції зовнішньої допомоги. Фінансова безпека дедалі більше визначається здатністю держави адаптуватися до глобальних трансформацій, формувати стійкі механізми відновлення та інтеграції у нову геоекономічну систему.

Література:

1. Ben Naceur S., Candelon B., Mugrabi F. Systemic Implications of Financial Inclusion. *IMF Working Paper* No. 2024/203. 2024. DOI: 10.5089/9798400290763.001.
2. Damane M., Nienaber A.-M., Kapingura F. The impact of financial inclusion on financial stability: A systematic review. *Journal of Sustainable Finance & Investment*. 2024. 14(6). DOI: 10.1080/21665095.2024.2373459.
3. Didier T., Hevia C., Schmukler S. L. How resilient and countercyclical were emerging economies during the global financial crisis? *Journal of International Money and Finance*. 2012. 31(8). P. 2052–2077. DOI: 10.1016/j.jimonfin.2012.05.007.
4. Haber J. A., Bukhtiarova A., Chorna S., Iastremska O., Bolgar T. Forecasting the level of financial security of the country (on the example of Ukraine). *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. 15(3). P. 304–317. DOI: 10.21511/imfi.15(3).2018.25.
5. Kryshtanovych M., Shulyar R., Svitlyk M., Zorya O., Fatiukha N. Theoretical and methodological approaches to the formation of a model for increasing the efficiency of the system for ensuring the economic security of a banking institution. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 2(49). pp. 56–64. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.3994>.
6. Kunytska-Iliash M. Assessment of the financial security of agriculture in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*. 2023. Vol. 9(1). pp. 5–27. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.01.01>.
7. Poltorak A., Khrystenko O., Sukhorukova A., Moroz T., Sharin O. Development of an integrated approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2022. Vol. 1/13(115). pp. 103–112. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.253062>.
8. Poltorak A., Potryvaieva N., Kuzoma V., Volosiuk Yu., Bobrovska N. Development of doctrinal model for state's financial security management and forecasting its level. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2021. 5(13). P. 26–33. DOI: 10.15587/1729-4061.2021.243056.
9. Starostina A., Kravchenko V., Lishchuk V. Risk management in the field of public finance in Ukraine. *Public Policy and Administration*. 2019. 18(4). P. 466–482. DOI: 10.13165/VPA-19-18-4-07.
10. Zhuravka F., Chorna S., Petrushenko Yu., Alwasiak S., Kubakh T., Mordan Ye., Soss J. Financial security of Ukraine under martial law: Impact of macroeconomic determinants. *Public and Municipal Finance*. 2024. 13(2). P. 1–13. DOI: 10.21511/pmf.13(2).2024.01.
11. Базиліук Я., Власенко Р., Власюк О. та ін. Економічна безпека України в умовах високих воєнних ризиків та глобальної нестабільності : експ.-аналіт. доп. / за заг. ред. Я. Жаліла. Київ : НІСД, 2025. 104 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.03>.
12. Доцяк І., Плєць І. Фінансова безпека України в умовах війни. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2025. Випуск 20. С. 130–138. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-16>.
13. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2024 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf.
14. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо комплексної оцінки обсягів непродуктивного впливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 24.03.2015 № 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286731-15#Text>.
15. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
16. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 р. № 1218-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhalennia-natsionalnoi-strategii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>.
17. Результати опитування «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність». Національне агентство з питань запобігання корупції. Соціологічне дослідження. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/>.
18. Україна: Дослідження витрат на дотримання податкового законодавства (податковий комплаєнс) у 2024 році. Звіт про результати дослідження. Державна податкова служба України. 31.12.2024. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/855790.html>.
19. Філатов Б.А., Клімов Д.І. Аналіз сучасного стану стійкості національної економічної безпеки. *Економічний простір*. 2025. № 201. С. 220–224. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.201.220-224>.

References:

1. Ben Naceur, S., Candelon, B., Mugrabi, F. (2024). Systemic Implications of Financial Inclusion. *IMF Working Paper*, 2024/203. DOI: 10.5089/9798400290763.001.
2. Damane, M., Nienaber, A.-M., Kapingura, F. (2024). The impact of financial inclusion on financial stability: A systematic review. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 14(6). DOI: 10.1080/21665095.2024.2373459.
3. Didier, T., Hevia, C., Schmukler, S. L. (2012). How resilient and countercyclical were emerging economies during the global financial crisis? *Journal of International Money and Finance*, 31(8), 2052–2077. DOI: 10.1016/j.jimonfin.2012.05.007.
4. Haber, J. A., Bukhtiarova, A., Chorna, S., Iastremska, O., Bolgar, T. (2018). Forecasting the level of financial security of the country (on the example of Ukraine). *Investment Management and Financial Innovations*, 15(3), 304–317. DOI: 10.21511/imfi.15(3).2018.25.
5. Kryshtanovych, M., Shulyar, R., Svitlyk, M., Zorya, O., Fatiukha, N. (2023). Theoretical and methodological approaches to the formation of a model for increasing the efficiency of the system for ensuring the economic security of a banking institution. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2(49), 56–64. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.3994>.
6. Kunytska-Iliash, M. (2023). Assessment of the financial security of agriculture in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*, 9(1), 5–27. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.01.01>.
7. Poltorak, A., Khrystenko, O., Sukhorukova, A., Moroz, T., Sharin, O. (2022). Development of an integrated approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 1/13(115), 103–112. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.253062>.
8. Poltorak, A., Potryvaieva, N., Kuzoma, V., Volosiuk, Yu., Bobrovska, N. (2021). Development of doctrinal model for state's financial security management and forecasting its level. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(13), 26–33. DOI: 10.15587/1729-4061.2021.243056.
9. Starostina, A., Kravchenko, V., Lishchuk, V. (2019). Risk management in the field of public finance in Ukraine. *Public Policy and Administration*, 18(4), 466–482. DOI: 10.13165/VPA-19-18-4-07.

10. Zhuravka, F., Chorna, S., Petrushenko, Yu., Alwasiak, S., Kubakh, T., Mordan, Ye., Soss, J. (2024). Financial security of Ukraine under martial law: Impact of macroeconomic determinants. *Public and Municipal Finance*, 13(2), 1–13. DOI: 10.21511/pmf.13(2).2024.01.
11. Bazilyuk, Ya., Vlasenko, R., Vlasiuk, O. (2025). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh vysokikh voiennykh ryzykiv ta hlobalnoi nestabilnosti: Ekspertno-analitychna dopovid* (Ya. Zhalilo, Ed.). NISS. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.03> [in Ukrainian].
12. Dotsiak, I. & Plets, I. (2025). Finansova bezpeka Ukrainy v umovakh viiny. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya: Politolohiia*, 20, 130–138. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-16> [in Ukrainian].
13. Natsionalnyi bank Ukrainy (2024). *Zvit pro finansovu stabilnist*. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf [in Ukrainian].
14. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2015). On the approval of Methodological recommendations regarding the comprehensive assessment of the volume of non-productive outflow (export) of financial resources outside of Ukraine (Order No. 286 of 03/24/2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0286731-15#Text> [in Ukrainian].
15. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013). On the approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine (Order No. 1277 of 10/29/2013). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> [in Ukrainian].
16. Kabinet Ministriv Ukrainy (2023). Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii dokhodiv do 2030 roku (Rozporiadzhennia № 1218-r). <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223> [in Ukrainian].
17. Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii (2024). Rezultaty opytuvannia “Koruptsiia v Ukraini 2024: rozuminnia, spryniattia, poshyrenist”. <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/> [in Ukrainian].
18. Derzhavna podatкова sluzhba Ukrainy. (2024, 31 hrudnia). Ukraina: Doslidzhennia vytrat na dotrymannia podatkovoho zakonodavstva (podatkoviy komplaiens) u 2024 rotsi. Zvit pro rezultaty doslidzhennia. <https://tax.gov.ua/media-tsentri/novini/855790.html> [in Ukrainian].
19. Filatov, B. A. & Klimov, D. I. (2025). Analiz suchasnoho stanu stiikosti natsionalnoi ekonomichnoi bezpeky. *Ekonomichnyi prostir*, 201, 220–224. <https://doi.org/10.30838/EP.201.220-224> [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License